

Značaj i uloga stečaja u privrednim društvima-preduzecima

Dušan Kovačević

Prof. dr. Međunarodnog marketinga na NUBL-u Banja Luci i Visokoj školi „PRIMUS“ u Gradiškoj, grad: Kozarska Dubica, Republika Srpska, dr. sc. kovacevicdusan@gmail.com

Rezime: U provedbi stečajnog postupka stečajni upravnici igraju značajnu ulogu. Rad stečajnih upravnika se ogleda kroz provedbu stečaja a u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku i Odlukama Skupštine povjerilaca i Odbora povjerilaca. Zakonom o stečajnom postupku je propisano kako i na koji način se sprovodi stečaj, kome stečajni upravnik podnosi izvještaje o svom radu i provedbi stečaja. Da bi se stečajni postupak mogao kvalitetno sprovesti neophodno je stvoriti nekoliko preduslova da dotični stečajni postupak uspije. Uglavnom ti uslovi se ogledavaju u sledećem:

- Da je stečajni upravnik stručan i da poznaje problematiku stečajnog dužnika.

- Da postoje osnovni uslovi za normalno sprovođenje stečajnog postupka

Ovo su samo neka od pitanja koja se pojavljuju u sprovođenju stečajnog postupka.

Ključne riječi: stečajni upravnik, stečajni dužnik, uzroci, posledice, organi stečajnog postupka.

Datum prijema rada: 16. jun 2015.

Datum odobrenja rada: 19. jun 2015.

UVOD

Stečaj je postupak rješenja nagomilanih problema kod stečajnog dužnika. Javnost i javni mediji ne znaju šta je stvarno stečaj. Mnogi danas za stečaj smatraju da je to nastavak privatizacije i da se kroz stečaj provodi Zakon o privatizaciji. Ovakvog načina razmišljanja svjedoci smo mnogih nastupa i izjava pojedinaca na javnim medijima. Sve ovo ukazuje da mnogi činoci ne poznaju materiju stečajnog postupka, pa se tako u javnosti i u provedbi stečajnog postupka pokušava prikazati da je stečajni postupak uzrok propasti preduzeća, da zbog stečaja mnogi radnici ostaju bez posla, da se preko stečaja krčmi imovina itd. Danas se javnosti komentariše i prica o posledicama stečajnih dužnika, niko neće ili ne zna da bi se komentarisalo o posledicama neophodno je najprije utvrditi uzroke zbog čega je privredni subjekat doveden u stečaj i kada je i kako doveden u stečaj. Moramo istaći da danas stečajni upravnici dolaze u privredna "groblja" gde je sve uništeno, devastirano, otuđeno ili zaduženo i od stečajnih upravnika se onda traži da oni u takvom stanju stečajnog dužnika gde gotovo i ne postoji stečajna masa dovedu tog stečajnog dužnika u funkciju normalnog privređivanja, a što je "NEMOGUĆE". Da bi se mogla shvatiti uloga i značaj stečaja neophodno je čitaocima ovog rada objasniti sledeće:

- Uzroke nastanka stečajnog postupka
- Posledice nastanka stečajnog postupka
- Moguća rješenja ozdravljenja stečajnog dužnika, odnosno kako najlakše i najbolje sprovesti stečajni postupak.

POJAM STEČAJNOG POSTUPKA

Kao što smo u uvodnom dijelu istakli da mnogi subjekti ne znaju šta je to stečaj pa s tog osnova ovdje ćemo to pojasniti šta je to stečaj, te kako se do stečaja dolazi. Možemo istaći da do stečaja dolazi kad se dužnikova imovina umanjuje u toj mjeri da mu dugovi prelaze radnu podlogu na kojoj su zasnovani. Znači da u takvoj situaciji dužnik više ne može da garantuje svojom imovinom povjeriocima da će izvršiti preuzete obaveze. Ovakvo stanje dužnika stvara opasnost za povjerioce da neće moći da ostvare svoja potraživanja prema načelu prioritarnosti. Kada preduzeće dođe u stanje nesolventnosti stvara se jedno haotično stanje, gde svako vuče na svoju stranu i gde jedni mogu da ostvare sva svoja potraživanja a drugi to ne mogu ni u minimalnom obimu. Da bi se izbjegla opasnost od takvog anarhičnog stanja i da bi se obezbedio rad "PRAVIČNOST" u namirenju dugova, pokreće se stečajni postupak protiv insolventnog dužnika. time se mijenja pravilo individualnog izvršenja na pojedinih dijelovima dužnikove imovine, na čije mjesto dolazi

načelo kolektivnog izvršenja nad cjelokupnom njegovom imovinom. Pa s tog osnova možemo istaći da je STEČAJ oblik generalnog ili opšteg izvršenja nad cjelokupnom imovinom stečajnog dužnika, koji se sprovodi radi skupnog i srazmjernog namirenja povjerioca. Možemo takođe istaći da je stečaj u materijalnom smislu finansijsko stanje u kojem se nalazi stečajni dužnik, a to je stanje platežne nesposobnosti ili insolventnosti. Stečaj u formalnom smislu je stanje koje vodi nadležni sud nas stečajnim dužnikom. Na osnovu napred navedenog možemo istaći da je stečaj "LIJEK" za ozdravljenje nesolventnih privrednih subjekata.

OSNOVNI CILJEVI STEČAJNOG POSTUPKA

Osnovni ciljevi stečajnog postupka su da stečajni postupak ima višestruke ciljeve, raznovrsna dejstva i posledice. Kao što smo u uvodnom dijelu naveli da je:

- Prvi cilj stečajnog postupka da se obezbijedi zajedničko i srazmjerno namirenje povjerilaca stečajnog dužnika,
- Drugi cilj stečajnog postupka je ekonomska zaštita društvenih interesa koji su ugroženi neracionalnim poslovanjem privrednog društva – preduzeća koje ne može da izvršava privredne i društvene obaveze. Tu možemo istaći da se stečajem uklanja iz privrednog života nesposobni subjekt kako bi se tim putem spriječilo da i dalje nanosi štetu drugim licima sa kojima stupa u poslovni odnos.
- Treći cilj stečajnog postupka je u tome što stečaj je prilika da se pokuša sa sanacijom dužnika, njegovom reorganizacijom na osnovu stečajnog plana.

Stečaj obezbeđuje ravnomjernost namirenja povjerioca i time štiti povjerioce jedne od drugih. Stečaj je samo nužno zlo, a ne cilj kojim se teži. U stečaju svi gube: dužnik, povjerioci i društvena zajednica. Ipak se sa tim mora računati, u uslovima tržišne privrede i samostalnosti privrednih subjekata.

Zato privredne subjekte koji nisu sposobni da izvršavaju svoje obaveze treba sanirati ili ih sasvim isključiti iz tržišnog privređivanja. To se čini u stečajnom postupku. S druge strane, stečaj može da bude koristan i za stečajnog dužnika, jer mu se daje posljednja prilika da se u toku stečajnog postupka reorganizuje tj. sanira, na osnovu usvojenog stečajnog plana (načelo sanacije). Pod reorganizacijom stečajnog dužnika se podrazumijeva namirenje povjerioca na način i pod uslovima određenim stečajnim planom reorganizacije. To je u stvari, postupak sanacije stečajnog dužnika.

STEČAJNI POSTUPAK

Stečajni postupak funkcioniše kroz nekoliko načela i postupaka a to su:

- Nakon otvaranja stečajnog postupka – stečaja prekida ju se sve naplate potraživanja povjerioca što sprečava rasparčavanje ugroženog preduzeća,
- Sud imenuje licenciranog, iskusnog, profesionalnog stečajnog upravnika, koji je zadužen za očuvanje stečajne mase. Stečajni upravnik preuzima prava i obave-

ze uprave i može nastaviti sa poslovanjem preduzeća, ukoliko to ne narušava dužnikovu finansijsku situaciju, sve dok povjerioci ne odluče drugačije.

- Povjerioci moraju svoje potraživanja prijaviti Okružnom privrednom sudu do fiksnog krajnjeg roka. Stečajni upravnik i ostali povjerioci mogu osporavati neka potraživanja, koja se definitivno navode u konačnoj tabeli potraživanja nakon sudskog ročišta.
- Stečajni upravnik prestavlja detaljnu analizu poslovanja dužnika na ročištu i preporučuje Skupštini povjerilaca i odboru povjerilaca da li da reorganizuje ili likvidira preduzeće.
- Povjerioci glasaju i:
 - Ako izglasaju za likvidaciju stečajni upravnik prodaje – unovčuje imovinu i prikupljena sredstva raspoređuje povjericima koji se isplaćuju po isplatnim redovima u skladu sa prioritetima naznačenim ZSP-om.
 - Ako izglasaju za reorganizaciju stečajni upravnik priprema plan reorganizacije i mapu puta do ozdravljenja stečajnog dužnika. Ako plan bude usvojen od strane povjerioca i suda, stečajni upravnik ga onda sprovodi.

KAKO FUNKCIONIŠE STEČAJNI POSTUPAK

Ako se stečaj otvori na vrijeme i ako postoje osnove da se stečajni dužnik reorganizuje tu je moguće doći do ozdravljenja stečajnog bolesnika – odnosno stečajnog dužnika. Da bi se to provelo neophodno je izvršiti nekoliko preduslova, a kao što je to navedeno u prethodnim izlaganjima. Znači cilj stečaja je da napravi razliku između preduzeća koja imaju izgleda za oživljavanje od onih koji to nemaju i da se u oba slučaja, što je moguće više isplati povjericima nesolventnih preduzeća. Dakle u svakom slučaju, ključno pitanje je koji je najbolji način da se isplate povjerioci:

- Organizovana prodaja imovine (likvidacija)
 - Reorganizacija i obnova dužnikove solventnosti
- Ovde možemo istaći da su povjerioci ti koji donose odluke o sudbini stečajnog dužnika u stečajnom postupku. Znači povjerioci većinskim glasom odlučuju da li će se dužnik reorganizovati ili će ići u likvidaciju (shodno članu 32 Zakona o stečajnom postupku RS). Međutim njihova odluka je zasnovana na detaljnoj analizi poslovanja preduzeća koju čini i prezentuje stečajni upravnik i na osnovu njegove preporuke o tome da li je bolje reorganizovati ili likvidirati preduzeće. U oba slučaja, stečajni upravnik koji može angažovati i druge stručnjake, će sprovesti odluke povjerilaca pod nadzorom suda i u skladu s vremenskim rokovima predviđenih zakonom.

OSNOVNE PREDNOSTI STEČAJA U NELIKVIDNOM PREDUZEĆU

- Stečaj omogućuje povjericima da donose odluke u vezi s metodom unovčenja procenata naplate potraživanja

- Proces je predvidljiv, transparentan, sudski vođen i konačan.
- Zakon funkcioniše brzo, prema striktno utvrđenim krajnjim rokovima,
- Stečaj sprečava uništenje preduzeća u poteškoćama i osigurava ravnopravno namirenje povjerilaca.
- Iskusan stečajni upravnik vodi postupak i preduzeće pod nadzorom suda i povjerilaca.
- Sva potraživanja od preduzeća su utvrđena i fiksna.
- Sud i stečajni upravnik mogu pobijati štetne radnje koje je uprava firme ranije preduzimala, te tako povratiti imovinu ili sredstva preduzeća.
- Reorganizacija u stečaju oporavlja preduzeće, oživljava i poboljšava proizvodnju i nudi mogućnost da ono bude konkurentno na tržištu stvarajući posao za svoje radnike,
- Likvidacija kroz stečaj imovinu likvidiranog preduzeća daje na produktivnu upotrebu drugim preduzećima ili investitorima.

Navedene prednosti stečaja mogu se ostvariti samo ako je stečaj na vrijeme i u pravom momentu pokrenut, te ako taj stečaj vodi stručan i iskusan stečajni upravnik koji će svojim radom utvrditi prije svega: uzroke, posledice, i dati moguća rješenja provedbe stečajnog postupka nad stečajnim dužnikom.

OSNOVNI ZNAČAJ STEČAJA KAO SREDSTVA ZA OČUVANJE PREDUZEĆA

Možemo istaći da je stečaj često najbolje rješenje za oživljavanje preduzeća u poteškoćama, privlačenje investicija i očuvanje radnih mjesta. U stečaju postoje dva metoda putem kojih povjerioci mogu naplatiti svoja potraživanja od nesolventnih preduzeća. U stečaju uprava preduzeća se smanjuje, pronalaze se novi izvori finansiranja ili investitori, te se izrađuje plan za proširenje poslovanja (vrši se reorganizacija preduzeća). U postupku likvidacije, imovina nesolventnog preduzeća se prodaje preduzeću koje tu imovinu može iskoristiti produktivno, odnosno iznalazi se strateški kupac koji će imovinu stečajnog dužnika pravodobno i valjano upotrebiti.

U mnogim tranzicijskim zemljama doneseni su savremeni Zakoni o stečajnom postupku koji dobro funkcionišu ako su stvoreni preduslovi da se stečaj može adekvatno voditi. Stečaj pomaže preduzeću da popravi svoje finansijsko stanje ili omogućuje organizovani način zatvaranja preduzeća ili prodaje imovine preduzeća i isplaćuje povjerioce. Zakon o stečajnom postupku provodi jasne procedure i pravičan sistem rješavanja potraživanja povjerilaca.

Stečaj takođe predstavlja efikasan način da se prevaziđu poteškoće iz procesa privatizacije. Stečaj predstavlja sudski vođen instrument za prebacivanje imovine reorganizovanog preduzeća novom investitoru. U stečaju oslobođena su sva dugovanja nakon kupovine ili reorganizacije. Bez uspješnog stečajnog postupka u mnogim preduzećima bi se prestalo sa radom, a svi njihovi radnici bi ostali bez

posla. Međutim ako se sprovede reorganizacija u nesolventnom preduzeću oživjeće se preduzeće i isto dovesti u funkciju aktivnog stvaraoca, društveno opravdanog i tržišno orijentisanog privređivanja.

INDIVIDUALNI STEČAJ

U ovom trenutku u BiH, stečaj se odnosi na pravna lica, ali ne i na fizička. Mnogi pojedinci postaju dio malih i srednjih preduzeća tek nakon što iskušaju svoje sposobnosti kroz nekorporativna društva jednog lica. Često puta oni koriste potrošačke kredite da bi zadovoljili finansijske potrebe koje su prethodno bile pokrivene iz ostvarenog dohotka. Nakon toga oni investiraju dohodak i drugu imovinu u njihov biznis, koristeći potrošačke kredite da efikasno obave investiciju. Može se istaći da je porast potrošačkih kredita izazvao zabrinutost o mogućoj nesolventnosti korisnika kredita u budućnosti. S tog osnova opcija stečaja za fizička lica je potrebna kao brana protiv ekonomske recesije i pada ekonomskih aktivnosti. Uz to ovakav postupak stimuliše uspostavljanje odgovarajućeg mehanizma za upravljanje rizikom pružajući izlaz iz problema dugovanja putem individualnih mehanizama insolventnosti.

NEDOSTACI PROVEDBE STEČAJA

Može se istaći da je prioritet u reformi stečajnog sistema više praktične nego zakonodavne prirode. Adekvatni zakoni su upostavljeni da bi se postigao razuman nivo pravne sigurnosti, i ako su još potrebne dodatne zakonodavne promjene. Međutim sprovođenje obaveza iz ugovora kao i sprovođenje presuda je vrlo problematično. BiH mora učiniti nešto po pitanju sprovođenja Zakona prioriteta br. 1 zato što komercijalne aktivnosti zavise od sposobnosti da se izvrši sprovođenje komercijalnih obaveza. mnogi simpoziji i seminari koji su održani na istim su potvrđene i identifikovane izvjestan broj prioritarnih nedostataka. Na prvom mjestu osobama koji kreiraju politiku, sudijama, dužnicima, kao i javnom mijenju odnosno običnim ljudima nedostaje opšte razumijevanje procesa stečaja. S toga to još dodatno doprinosi problem sprovođenja stečaja. Na drugom mjestu, većina instrumenta posjeduje ograničene kapacitete te zbog toga ne može na efikasan način obaviti svoju ulogu. Takođe možemo istaći da izvan sudskog poravnanja nisu u ovom trenutku alternativa rješenja u parničnom postupku, odnosno građanskoj parnici. S tog osnova stečaj mora postati mnogo efikasnije sredstvo za reorganizaciju poslovanja preduzeća koja se nalaze u teškoćama, stečaj se ne smije pretvoriti u običan alat za likvidaciju kompanija. stečaj se ne shvata kao preventivna mjera koja omogućava dužnicima da izvrše restrukciju svog poslovanja i postanu profitabilni. Često, stečaj se smatra kao "Izvlačenje" imovine i povezuje se sa nepoštenjem te drugim negativnim osjećanjima.

ZAKLJUČAK

Nedostatak razumijevanja stečaja djeluje na provedbu i dinamiku reformi. Dok god ljudi ne budu svjesni pogodnosti provedbe stečajnog postupka i njegove uloge u privredi te provedbe reformi, malo je vjerovatno da će oni izazvati dovoljan pritisak da bi se što prije provela reforma a i da bi se svrsishodno provodio stečajni postupak.

Kao što je već navedeno, najveći dio pravnog okvira je već uspostavljen, potrebno je još sprovođiti edukacije javnog mnjenja i "omekšati" pristupe sprovođenja stečaja na svim nivoima. Oskudno razumijevanje stečajnog postupka negativno utiče na reformske napore. Na mnogim nivoima je primjećeno da reforma stečajnog postupka ima vrlo značajan utjecaj na pristup finansiranju, osiguranim transakcijama, kao i na zdravlje cjelokupne privrede. ovde je neophodno ohrabriti pojedine institucije o provođenju reformi.

Unapređenjem razumijevanja stečaja došlo bi se do određenog broja povećanja zaposlenosti u privrednim subjektima. Radnici u realnom sektoru koji čine preko 40% ukupne zaposlenosti shvataju da oni neće biti u mogućnosti da dobiju posao ako institucije ne provedu blagovremene potrebne reforme.

LITERATURA:

- Američka vladina agencija za međunarodni razvoj USAID "Komerrijalna i institucionalna reforma za bugarsku", januar 2002.
- Barbić, J., Dika, M., i dr. (2001). *Novosti u stečajnom pravu*, Zagreb.
- Magazin Američke privredne komore, Sklapanje partnerstva za bolje zakone, Hrvatski model za uspjeh, 2003.
- Mihajlo, V. (2004). *Stečajno pravo*, Novi Sad.
- Organizacija za evropsku saradnju i razvoj (OECD), "Projena političke izvedbe preduzeća u BiH", septembar 2003.
- Svjetska banka, Poslovanje u 2004.
- USAID "Grupa za poslovno unapređenje i ekspanziju", april 2004.
- USAID agencija SAD za međunarodni razvoj "Analiza, intervencija i nedostatak malih i srednjih preduzeća", 2004.

The Importance and the Role of Bankruptcy in Companies-Enterprises

Dušan Kovačević

Prof. Dr. of International Marketing at NUBL Banja Luka and „PRIMUS“ College in Gradiška, town: Kozarska Dubica, Republic of Srpska, dr. sc. kovacevicdusan@gmail. com

Summary: In the implementation of the bankruptcy proceedings, bankruptcy trustees play a significant role. The work of bankruptcy trustees is reflected through implementation of bankruptcy in accordance with the Law on Bankruptcy Procedure and the Decisions of the Assembly of Creditors and Committee of Creditors. A Law on Bankruptcy Procedure stipulates how and in what way bankruptcy is implemented, to whom the bankruptcy trustee shall report on its activities and the implementation of bankruptcy. In order to implement well the bankruptcy proceedings, it is necessary to create a number of preconditions so the respective bankruptcy proceedings could succeed. Most of these conditions can be manifested in the following:

- That the bankruptcy trustee is an expert and that he knows debtor's problems;
- That there are the basic conditions for normal implementation of bankruptcy proceedings.

These are just some of the issues that arise in the implementation of the bankruptcy proceedings.

Keywords: bankruptcy trustee, bankruptcy debtor, causes, consequences, bankruptcy proceedings authorities.